

Малюнки В. Бориби.

Я роблю кар'єру

*З німецької переклали Ніна Берновська
й Володимир Харитонов*

— В Америці,— розповідала тітка Труда, прогулюючися зі мною в районі Брукліна,— в Америці без паблісіті годі зробити кар'єру.

— Та знаю,— відповідав я сумовито. — Але з чого її починати?

— Треба виступити на телебаченні або по радіо. Це було б найкраще. На щастя, і на радіо, і на телебаченні у мене чудові особисті зв'язки. На радіо воно простіше, бо на телебаченні я нікого не знаю.

Залишалися самі дрібниці. Час від часу тітонька зустрічає в перукарні мадам Перл Траубман, яка вже сорок років у нью-йоркській студії веде мовою ідиш популярну програму «Фанні-Свінг-шоу»; навіть більше, мадам Траубман, вона ж таки Фанні Свінг, має як у Брукліні, так і в Бронксі безліч прихильників, переважно серед домогосподарок.

Через якихось кілька днів тітонька Труда повернулася від перукаря. Обличчя її сяяло в ореолі свіжовпорядкованих кучерів.

— Перл Траубман чекає на тебе завтра о 7.30 у студії 203. Я сказала їй, що ти біт-лірик та ще й полковник ізраїльських парашутно-десантних військ. Вона під неабияким враженням. Твоя кар'єра починається.

Ми обнялися, пустивши розчулену сльозу.

Пані Траубман-Свінг — приємна дама років під шістдесят. Вона й виглядає не набагато старшою, коли не зважати на пишну зачіску сліпучої блондинки та густо-червоно нафарбовані вуста. В студії 203 я чекав з півгодини. Вона прийшла якраз за дві хвилини до виходу в прямий ефір й одразу почала читати в мікрофон різні повідомлення, приготовлені заздалегідь. Закінчивши, потиснула мені руку й запитала:

— То в якій синагозі ви співаєте, пане Фрідман?

Я пояснив, що вже давно полишив літургійну діяльність й представився як ліричний полковник тітоньки Труди з перукарні.

— Так, так,— мадам Траубман у легкій задумі перебирала якісь папірці перед собою. — Кантор Фрідман буде на наступному тижні. Гарзд; можна починати.

Спалахнула червона лампочка. До кімнати нечутно прослизнув похмурий чолов'яга з лисиною і, тричі прокричавши у мікрофон «Фанні!», вмовстився поруч із нами біля столу. Голос мадам Траубман, щойно діловито недбалий, відразу став солодкавий, наче в закоханого соловейка.

— Доброго ранку, любі мої! Говорить ваша подружка Фанні Свінг з Нью-Йорка. На вулиці дощ, та добре, що хоч не так вогко, а тільки прохолодно. Вже прийшла зима, чи не так? До речі, коли вже зайшлося про «прихід», то й до нашої студії завітав оце вельми цікавий гість, добрий давній друг, ім'я якого всім знане, особливо парафіянам синагоги Ор-Кабукі... (Я зробив порух рукою, і мадам Траубман миттю второпала) ...та й усі інші, звичайно, знають відомого ізраїльського поета, який саме здійснює короткочасну інспекційну подорож Сполученими Штатами. Він полковник ізраїльської авіації, космонавт-дублер. То як справи, пане Кітшен?

— Дякую,— відповів я вправною англійською,— дуже добре!

— Чудово. Як вам подобається Нью-Йорк?

— Надзвичайно подобається, дякую.

— Ви вже побували в театрі?

— Ще ні, але післязавтра подивлюся знаменитий мюзікл за моєю п'есою...

— Олія Якобовського скипає миттєво! — приязно повідомила мадам Траубман. — Для легкої й поживної страви, для сиропу, салату, для печива й овочів — тільки олія Якобовського! А як ти вважаєш, Максе?

То було зовсім не риторичне запитання. Бо стосувалося саме похмурого лисаня, який тепер з видимим невдоволенням відклав у бік часопис. То був, як з'ясувалося, політичний коментатор і театральний критик студії, що й собі брав участь у рекламній програмі «Фанні-Свінг-шоу».

— Олія Якобовського найкраща олія в світі! Немає нічого смачнішого за Якобовського! — потвердив він, смачно плямкнув губами й знову вкнипився в часопис.

— Олія Якобовського без нітрогліцерину! — підсумувала Фанні Свінг і знову звернулася до мене: — Власні вірші ви пишете самі, пане Кітшен?

— Атож,— відказав я.— Дякую!

— А шейн, гітн туг,— підхопила Фанні Свінг. — Мій дідусь розмовляв виключно мовою ідиш, коли хотів, щоб його зрозуміли діти. Вірші він писав також, але не на ідиш, а російською. Царство йому небесне!

Я майже фізично відчував, як шириться моя слава. Завдяки цій грандіозній передачі, вона скоро сягне Аляски. О ні, це зовсім не дурничка — взяти участь у «Фанні-Свінг-шоу». Інший дорого дав би за те, що мені дісталось задарма! На думку тітоньки Труді кількість слухачів сягала не менш, як 55 градусів у затінку. А таким не розкидаються.

— Ідиш і російська — прекрасні мови. Що ж до мене, то я пишу на івриті.

— Чудово!

— Атож, дякую.

— Особисто в мене — жодних проблем з їжею,— заспокоїла мене мадам Траубман. — Олія Якобовського скипає миттєво! Для м'яса або тіста, печені чи гарніру — що може бути кращого за олію Якобовського! Чи не так, любий мій?

— Я нечасто готую собі їжу,— відповів я,— але загалом...

Фанні Свінг зробила нетерплячий жест до похмурого чоловіка з лисиною і той одразу випалив:

— Олія Якобовського поживна до останньої краплини! Для мене якщо найдки — то тільки на олії Якобовського!

— Смачно, поживно і ніякого нітрогліцерину. Коли вже з олією, то тільки від Якобовського,— потвердила Фанні, й відразу настала моя черга.

— Пане Фрідман, а де ви співатимете на свята?

— Ще не вирішив,— щиро признався я..

— Ми всі прийдемо до синагоги послухати вас.

— Дуже приємно.

— Безперечно, ви матимете неабиякий успіх. Я цього певна, пане Фрідман.

— Ще б пак! — потвердив я. — З олією Якобовського це гарантовано.

— Свята правда. Адже вона скипає миттєво!

— Немає нічого кращого за олію Якововського, — охоче підсумував я. — Чи не так, Максе?

— Я визнаю тільки Якововського! — зімпровізував Макс.

— Легка, поживна й смачна, — плямкнув я у мікрофон.

Мадам Траубман-Свінг скинула оком на годинника.

— Дякую, пане Фрідман, було вкрай приємно мати вас гостем нашої студії й нарешті почути з компетентних вуст про синагогічні співи в Ізраїлі. А гітн туг і шалом!

— Шалом і салат, — відповів я. — І сироп!

Мою американську кар'єру вже ніщо не могло зупинити.

Як тероризують терористів

Виходило вкрай кепсько. Захоплений літак тільки-но приземлився, терористи передали по радіо свої вимоги й додали, що в разі неприйняття висадять літак у повітря. У диспетчерській аеропорту Лідда терміново зібрався оперативний штаб — обміркувати контрзаходи.

— Вихід один: якомога зволікати, мурижити і тим запаморочити банду до краю.

— Воно то так, але як?

— Порятунком тільки в одному — Шультхайс!

За десять хвилин в автомобілі начальника штабу з ескортом голубих вогнів прибув Ецехіль Шультхайс, податковий інспектор, сліпуча зірка на небосхилі нашої бюрократії.

Прибув він прямо з лікарні, де провадив пертрактації з лідерами профспілки пекарів щодо двопроцентної тарифної надбавки.

Пертрактації тривали три дні й три ночі. А поки вони точилися, пекарі один за одним опинилися в лікарні з симптомами крайньої перевтоми. А Шультхайсові хоч би що.

Тепер міністр особисто інструктував його:

— Коли ніяк не вдасться звільнити пасажирів, ми обміняємо їх на захоплених раніше терористів. Вам, Шультхайсе, у переговорах з угонщиками надається повна свобода дій. Можете вдаватися і до звичайних методів. Трактуйте їх як оподаткованих ізраїльтян.

— О'кей! — промовив Шультхайс і попросив склянку чаю з лимоном та телефоністку зі свого бюро. Щойно Ілана вместилася за пультом, з літаком встановили радіозв'язок. З кабіни пілота долинув низький чоловічий голос:

— Смерть євреям! Говорить організація «Чорний Вересень». Слухайте наші умови.

— Хвилинку,— втрутився Шультхайс,— погано чути. «Чорне» це що — організація чи вересень?

— Мовчіть і слухайте!

— Даруйте, а ви, власне, хто?

— Як це, хто я?

— А звідки мені знати, терорист ви чи ні? Може, ви звичайний пасажир?

— Став би я тоді розмовляти з вами!

— А коли ви під дулом пістолета?

— То й що?

— Це зовсім міняє ситуацію. Тоді це не безпосередній контакт, а посередництво.

— До дідька, яка різниця?

— Величезна, сер. Якщо посередництво, то мушу підключити зовсім інші інстанції. Я радий співробітничати з вами, повірте, але і в мене є інструкції. Ваше прізвище?

— Капітан Джамель Рафат.

— Літера «Ф» всередині?

Почулося хрипіння, потім озвався командир літака:

— Це ватажок групи. Можете вірити мені.

— Гаразд, згоден визнати вас тимчасовим свідком. Номер паспорта, будь ласка!

— 75103/97381.

— Коли й ким виданий?

Цієї миті мікрофон вихопив капітан Рафат.

— Якщо через двадцять секунд не почнете переговори, ми висадимо літак у повітря!

— Двадцять секунд від якого моменту?

— Як це зрозуміти?

— Я питаю, коли починаються ваші двадцять секунд?

— Зараз, негайно, цієї миті!

— А котра зараз година на вашому годиннику?

— 11.29, трясця вашій матері!

— А на моєму 11.22. Негайно попрошу уточнити. За таких обставин кожна секунда важить. Зачекайте.

— Алло! — волав капітан Рафат.

Але зв'язок урвався, і то аж на три хвилини. Раптом почувся якісь звуки. Але те, що почув капітан Рафат, було голосом Ілани.

— Хто вам сказав, що я фліртую з Хаймом? Дудик бреше. Ви й самі знаєте Дудика... Капітан Рафат? Нарешті... Ми шукаємо вас. Говоріть.

І капітан Рафат заговорив:

— Ми вимагаємо негайного звільнення трьохсот дев'яноста борців за визволення Палестини, які гибіють у ваших в'язницях. Диктую імена.

— Тільки не телефоном,— перебив Шультхайс. — Опріч того, аж триста дев'яноста арештованих? Це значно вище допустимої квоти. Для стількох людей ми зараз не маємо транспорту. Я гадав, шестеро, семеро, од сили восьмеро.

— Триста дев'яноста!

— Дев'ятеро. І жодного більше.

— Я не збираюсь торгуватися.

— Ну гаразд, нехай десятеро. Шестеро, коли вступить в силу наша угода, троє — тридцять першого жовтня, і...

— Зараз, негайно — і всі!

— Усі десятеро?

— Триста!

— Одинадцятро, без підтвердження одержання.

— Двісті п'ятдесят! І це останнє моє слово.

— Дванадцятро. Хоч і це мені дорого обійдеться.

Зв'язок між диспетчерською й кабіною пілота знов урвався. Коли

ж' відновився, то в наушниках капітана Рафата лунали дивні уривки фраз: «Галілея... експорт-імпорт... Шехтер, Гуревич, Мієрахі... всі пішли... вже нікого немає». Тоді в розмову вломився стурбований голос командира корабля:

— Увага, диспетчерська. Угонщики готуються висадити літак. Вони поставили ультиматум. Термін — півгодини. Це вкрай серйозно. Увага, диспетчерська. Ви зрозуміли? Ультиматум. Термін — півгодини.

— Зрозумів,— проказав Шультхайс. — Але все це потрібно письмово. Бо як же мені звітувати перед керівними інстанціями. Скажіть тим людям, щоб на бланкові «Сабени» написали приблизно таке: «Ми, нижчепідписані терористи, мешканці таких-то й таких місцевостей, доводимо до відома, що літака авіакомпанії «Сабена», який перебуває на аеродромі Лідда, буде висаджено в повітря такими-то хімічними засобами. І так далі, і таке інше. Трьома мовами — єврейською, арабською та фламандською. Бажані й фото розміром як на паспорт.

Командир корабля нічого не відповів. Натомість капітан Рафат став вимагати машину Червоного Хреста.

— У нас це Червона зірка Давида,— уточнив Шультхайс.

Рафат не зважав на це.

— Нехай машина з білим прапорцем під'їде до літака,— прохрипів він.

— Якого розміру прапорець?

— Плювати мені на те, бовдуре! Маленький білий прапорець.

— Маємо два прапори: 78 на 45 та 75 на 30. Але останній зараз у пральні.

Якщо ж перший для вас завеликий, то можу виписати меншого з Хайфи.

З грудей терориста вихопився зойк:

— Під'їздить без прапорця!

— Під'їздити мені чи санітарній машині? Прошу з'ясувати. Інакше не знаю, що заносити в протокол. Алло! Алло!

На тому кінці проводу мовчали. Згодом угонщики повідомили, що згодні обміняти заложників на двадцять п'ять арештованих палестинців. Але за однієї умови — позбавити їх від переговорів із Шультхайсом.

На що Шультхайс запропонував змішану комісію у складі двох акредитованих терористів з сектора Газа, позапартійного юриста та доктора Бар-Біцуа з міністерства транспорту.

Капітан Рафат спитав, чи не можна терміново прислати лікаря. Голос його ледве чувся.

Його помічник, що взяв мікрофон, теж перебував, судячи з уього, на межі нервового зриву.

— Угонщики,— повідомив він,— згодні летіти до іншої країни в ту ж мить, як тільки літак буде заправлено паливом.

— З'єдную зі складом пального,— мовила Ілана й люб'язно дала можливість присутнім почути такий діалог:

Цива, телефоністка на складі:

«На жаль, начальник відділу кудись вийшов».

Рафат: «І коли повернеться?»

Цива: «Поняття не маю. Мабуть, пішов поїсти».

Рафат: «Відкрийте склад. Інакше станеться непоправне».

Цива: «Ключі у Модхе».

Рафат: «Рахую до трьох. Інакше ми висадимо літака. Раз, два...»

Шехтер: «Алло! Говорить Шехтер, «Галілея експорт-імпорт», чим можу служити?»

Рафат (голосом конаючого): «Говорить... чорний... тобто Чорний вересень. Ми хочемо геть звідси... Геть... Геть...»

Цієї миті в розмову знову втрутився Шультхайс:

— Капітане Рафат! Усе гаразд. Машина з паливом зараз над'їде.

Він кивнув міністрові оборони. Міністр оборони кивнув начальникові групи захоплення. Решта все — відоме з газет, які, щоправда, у круговерті подій упустили лише одне. Вони мали б додати:

«Після успішного завершення своєї місії в аеропорту Ецехіль Шультхайс повернувся до лікарні, щоб продовжити переговори з пекарями».

Віденський вальс на тему титулів

*Присвячую мешканцєві Відня, де кожен титулований,
панові Почесному письменникові,
Придворному радникові, професорові,
доктору Фрідріхові Торбергу,
моєму другові й перекладачеві*

Не встиг наш літак приземлитися у віденському аеропорту, як із гучномовця долинуло:

«Професора Кісона люб'язно просимо підійти до довідкового бюро. Наперед вдячні».

Коли я оформляв митні формальності, голос залунав знову:

«Пана доктора Кісона чекають біля виходу. Просимо ласкаво пана професора Кісона до виходу. Вельми вдячні».

Привселюдні жарти такого стибу мені не до смаку, тож я одразу дав відчутти це панам добродіям з організаційного комітету, що зустрічали мене біля виходу:

— Добре, що ви зібралися отут всі разом, хлопці,— промовив я дещо з притиском. — Між іншим, я ніякий не професор і не доктор.

— Атож, атож, звичайно!

Керівник комітету, вишуканий джентльмен при сивих скронях, розуміюче кивнув.

— Дозвольте представити вас асистентам, любий професоре...

З цими словами він повів мою маленьку хоробру дружину і мене вздовж шереги зустрічаючих, які вишикувались із невмисною елегантністю.

— Докторе Кішоне, це — Придворний радник професор Манфред Вассерлауфер... Дозвольте, професоре Кішоне, представити вам і пана радника комерції професора, доктора Штайнах-Ірдінга... А це, професоре Кішоне, наш експерт з питань міського транспорту, Парковий радник Віллі...

Доктор Віллі, як невдовзі з'ясувалося, був водієм нашого автомобіля. Та, як і всі інші, він з'явився у темному костюмі при сріблястій краватці. Відваживши бездоганний поклон, він схилився до руки моєї дружини й, милозвучно мовивши «Цілую ручку, мадам», здійснив означену акцію.

— Та вони мішигіне,— тихцем сказав я дружині. — Не може бути, щоб усе це сприймалося всерйоз.

— Помиляєтесь,— заперечив радник комерції, професор, доктор Штайнах-Ірдінг, причому вільно єврейською. — Так уже тут ведеться, у Відні. Та оскільки ви тут, скоро звикнете до цього.

Дорогою до готелю він дещо прояснив мені.

— Насправді мене звать Штайн,— сказав він,— Моше Штайн. Три роки тому я прибув сюди з Ізраїлю у справах фірми. Спершу і я заперечував, коли мене називали професором. А згодом перестав. Бо який сенс. Пізніше задля простоти додав до свого прізвища «...ах-Ірдінг». А мій шуряк, який служить в ратуші, подарував мені на день народження докторський титул.

— Але ж ви радник комерції, чи не так?

— Авжеж. У центрі міста в мене невеличка крамниця тканин.

Як пояснив нам далі колишній Моше Штайн, з того самого дня, коли химерна феодальна монархія в Австрії поступилася місцем поміркованій

демократичній республіці, усю людність країни охопила нездоланна туга за минулими гучними титулами.

— Тут немає, скажімо, поштарів, а є лише старші поштові співробітники, — втовкмачував нам радник комерції, професор і доктор, — немає кельнерів, а лише метрдотелі. Будь-який чиновник — це Радник канцелярії. Та й окрім службового титулу кожний неодмінно ще й професор або доктор.

— І де ж вони отримують ці титули?

— Багато де. Спершу професорське звання присуджувалося за рекомендацією котроїсь із громадських організацій чи котроїсь з коаліційних партій самим президентом. Згодом бургомістрам великих міст надали право давати ступінь доктора на власний розсуд. А сьогодні на Кернтнерштрасе є книгарня, де без особливого клопоту ви можете одержати титул Приват-консульта з питань літератури.

— Та ж ці титули втрачають будь-який сенс, коли їх має кожен! Вам не спадало таке на думку?

— Мабуть, ви маєте рацію. Та все ж просив би називати мене професором.

У готелі я подав усі необхідні дані до реєстраційної книги. Черговий Адміністративний радник з готельних справ — у деяких відсталих країнах портсьє — глянув мій запис, зміряв мене докірливим поглядом і вписав перед моїм ім'ям: «професор». Поцілувавши руку моїй дружині, подану порухом настільки ж свідомим, наскільки й недбалим, він провів нас до ліфта.

— Перепрошую, ваша вельможність, який поверх? — поцікавився ліфтер.

— Третій, професоре!

Схоже, ми вже цілком освоїлись. Але тут я припустився прикрої помилки. Коли ми знову спустилися до холу, на нас уже чекав хтось із організаційного комітету.

— Дозвольте мені, — промовив я, кивнувши на дружину, — представити вам, дорогий професоре, голову мого особистого секретаріату.

На мій подив той, до кого я звернувся, обмежився найпобіжнішим цілунком руки й відвернувся з видимим невдоволенням.

Радник з питань зустрічі Штайн, який спостерігав цю сцену, квапливо підійшов до мене.

— Схоже, ви звернулися до цього добродія просто «професор»? — занепокоєно спитав він.

— Так.

— Боже праведний, ви смертельно образили його!

— Як? Чим?

— Тим, що він справді... професор!

Мабуть, ми надто швидко звиклися з австрійським трибом життя й геть забули про те, що десь живуть і люди, які викладають в університетах і справді є професорами.

— А як же слід було звернутися до нього? — знічено спитав я.

— Принаймні Придворний радник, професор університету, приват-доцент, доктор. Як мінімум.

Я мерщій наблизився до того, кого так глибоко скривдив, і вклонився йому:

— Вельмишановний пане Придворний раднику, професоре університету, приват-доценте й докторе! Як посуваються ваші справи?

— Усе гаразд, — кивнув він у відповідь, і голос його бринів тепліше й зичливіше. — Дякую, професоре. Ви, певно, нещодавно тут?

— Зовсім недавно, пане Придворний раднику, професоре університету, докторе...

Аж тепер я засвоїв необхідний стиль. Володіти ним було стомливо, але досить приємно. Я вже почав розуміти, чому австрійці почувають себе тепер куди щасливішими, ніж до війни.

Минуло два дні, і я спіймав себе на тому, що відчуваю аж неприязнь до людей, які відмовляють мені в ступені доктора чи званні професора. Кожному своє, якщо ви нічого не маєте проти. Моя дружина, найкраща з дружин, призвичаїлася щоразу, коли заходилося про мене, ніби знічев'я вставляти: «Мій чоловік, Радник з питань літератури...». А я і собі титулував її доктором музикознавства (вона трішечки грає на роялі).

Що не кажіть, а в тих титулах таки щось є, цього від них не забереш. Сидиш, приміром, у вестибюлі готелю й бачиш юного професора в уніформі ліфтбоя. На грудях у нього табличка з прізвищем. Він підходить до тебе й промовляє:

— Пана професора, доктора Ефраїма Кішона ласкаво запрошують до телефону.

Ну що тут сказати, як заперечити! Зачекаєш, поки він кілька разів пробіжить туди-сюди, й невимовно радієш такому запрошенню. А хочеш, можеш зателефонувати собі сам, аби тебе отак запросили.

Чи ж слід дивуватися, що серце в нас краялося, коли ми полишали таку гостинну столицю Австрійської республіки.

— Професоре,— сказала мені дружина, коли ми піднімалися трапом літака,— тут нам так добре велося!

— Атож, пані доктор,— відказав я і поцілував їй руку. — Цілую вашу ручку, мадам!

Над Середземним морем я поринув у глибокий левантійський сон. Уві сні мені явився світлий образ кайзера Франца-Йосифа Першого у блисків мундира та орденів.

«Ваша величність,— розпочав я, тремтячи й затинаючись. — Ваша імператорська, королівська, апостольська величність...»

«Облиш цей непотріб,— перебив мене помазаник. — Називай мене просто Францель».

Ефраїм Кішон (справжнє прізвище Ференц Гофман)
народився в Угорщині 1924 року, з 1949 року живе в Ізраїлі.
Широко відомий прозаїк і драматург, пише німецькою
та єврейською мовами. Улюблений прозовий жаир —
невеличкий фейлетон, гумореска, сатирична мініатюра.
Видав понад п'ять десятків збірок цього жанру.
